

SERVET YÖNETİMİ HİZMETLERİ¹ (TRUST/FIDUCIARY SERVICES)

Türkben PEDÜK²

ÖZET

*Trust*³ (SERVET YÖNETİMİ) müessesesi, bir tür mülkiyet şekli ve servet yönetim rejimi olarak zenginlik yönetimi (*wealth management*) konusunda geçmişten bugüne olağanüstü esnek hukuki araç olarak ortaya çıkmaktadır. Uzun dönemli ve ilişki odaklı müşteri tabanı oluşturan servet yönetimi hizmetleri (*trust services*) sayesinde, güven esasına göre faaliyet gösteren servet yönetimi şirketleri (*trust companies*), bankaların servet yönetimi bölümleri (*trust department*) ve yatırım fonları gibi kurumsal servet yöneticiliği de (*corporate trustees*), finans sektörüne sürekli, istikrarlı komisyon ve hizmet gelirleri elde etme imkanını beraberinde getirmektedir.

¹ Bu makale, Boston Üniversitesi Metropolitan College' nda kabul edilen 28 Temmuz 2008 tarihli "Trusts in the U.S." (Amerika Birleşik Devletleri'nde Trustlar) adlı yüksek lisans tezinden adapte edilmiştir.

² Maliye Başmüfettişi- Maliye Bilim Uzmanı (Trakya Üniversitesi), Finansal Ekonomi Bilim Uzmanı (Boston Üniversitesi), Uluslararası Ticaret Bilim Uzmanı (Boston Üniversitesi), turkbenp@hotmail.com

³ Türkçe'ye vakıf veya kayyumluk diye de çevrilebilmektedir. Ancak, Türk hukukunda vakıflar sadece hayır işleri için kurulabilmektedir. Anglo-Amerikan hukukunda ise hayır işleri amaçlarının yanı sıra çoğunlukla özel amaçlı bir tür servet yönetimi statüsü olarak görülmektedir. Daha ötesi, İngilizcede "foundation" ve "endowment" kelimeleri de Türkçe'ye vakıf olarak çevrilebilmektedir. Türk hukukunda yer alan kayyumluk müessesesi ise zorunlu sınırlılıklara haizdir. Tüm bu kavramlarla karıştırılmaması amacıyla ve Türk hukukunda birebir uygulama karşılığı bulunmaması nedeniyle, bu makalede bu müesseseye SERVET YÖNETİMİ denilecektir.

Anahtar Kelimeler: Servet Yönetimi (Trust), Servet Yönetimi Hizmetleri (Trust/Fiduciary Services), Servet Yönetimi Şirketleri (Trust Companies), Zenginlik Yönetimi (Wealth Management)

Abstract

Trust, a type of ownership and a management regime of assets, is an extremely flexible legal device in the century of *material wealth management*. Corporate fiduciaries like trust companies, trust departments of banks, and investment funds as trustees acquire fees and commissions due to their *trust services*, which create relationship-oriented and long-term oriented client base. Thus, trust services generate consistent revenues for financial institutions.

Keywords: Trust (Trusts), Trust Services, Wealth Management

1. GİRİŞ

“Servet Yönetimi Hizmetleri (Trust/Fiduciary Services) Finans Sektörüne Sürekli ve İstikrarlı Hizmet Gelirleri Sağlamaktadır.”

Bir tür mülkiyet şekli ve varlık yönetim rejimi olan servet yönetimi müessesesi; kurucusu (settlor/truster), servet yöneticisi (trustee) ve hak sahipleri (beneficiary) arasında üçlü bir ilişki oluşturmaktadır. Bir kere kurucusu servet yönetimini meydana getirdiğinde, servet yöneticisi ve hak sahibi servet yönetiminin varlıkları üzerinde aynı anda hak sahibi olmaktadır. Doğal olarak, servet yönetimi müessesesi; vergi avantajları, mallarının haczedilememesi, kendine özgü mal topluluğu oluşturması, gerçek ya da tüzel hukuki kişiliğinin olmaması özellikleriyle aşırı esnek yapıyla, servetin ve yönetiminin devrini kolaylıkla sağlayabilmektedir. Bu çalışma, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki (A.B.D.) servet yönetimi müessesesi kavramını ve servet yönetimi hizmetleri sektörünü açıklayacaktır.

2. Servet Yönetimi Müessesesi

Anglo-Amerikan hukuk⁴ geleneğinde muhtemelen en eski ve kesinlikle de en gelişmiş inanca dayalı (güvene) ilişki⁵ tipi olarak servet yönetimi müessesesi, diğer tüm inanca dayalı ilişkilere de birçok kendi hukukundaki prensipleri zaman içinde taşımıştır (Krikorian, 1989). servet yönetimi müessesesi, servet yöneticisi bir kişinin, başka bir hak sahibi yararına, varlıkları adaletli bir şekilde koruma ve kullanma zorunluluğuna tabi olarak maddi varlıkların sahipliğini üzerinde barındırmasıdır (Anonymous, 2003). Özetle, Anglo-Amerikan servet yönetimi müessesesi, tek taraflı olarak bir kişi tarafından varlıkların, üçüncü bir kişi menfaatine, bir başka kişiye devredildiği üçlü bir ilişki yapısıdır (Danon, 2004/b).

Servet yönetimi müessesesi benzeri müesseseler, Roma Hukukunda **Fiducia**, Alman Hukukunda **Salman (Treuhand)** ve İslam Hukukunda **Vakıf** adlarıyla bulunmaktadır. Ayrıca, 1985 tarihli "Servet Yönetimi ve Onların Tanınması Hakkında Uygulanabilen Hukuk adlı Lahey Konvansiyonu" [Hague Convention on the Law Applicable to Trusts and Their Recognition (The Hague Convention)] da diğer hukuk gelenekleri, özellikle de, Anglo-Amerikan hukuk sisteminin servet yönetimi ile meydana getirdiği hukuki ve ekonomik sonuçları sözleşme hükümleri ile sağlayan Kıta Avrupası hukuku tarafından tanınmasına yönelik başlıca uluslararası inisiyatif olmuştur.

Servet yönetimi müessesesinin detaylarına gelince, servet yönetimi içinde yer alan varlıklar, servet yöneticisinin kişisel malvarlığının bir parçası olmaksızın ayrı bir mal topluluğu oluşturmaktadır (Danon, 2004/b). Servet yöneticisinin kendi şahsi malvarlığından ayrı olarak servet yönetiminin hesabını tutmadığı zamanlar ise, servet yöneticisi tarafından elde edilmiş başka varlıkların içinde yer alan servet yönetimi değerlerinin tazminine yönelik özel düzenleyici kurallar bulunmaktadır (Hayton, 2000). Öte yandan, bir defa servet yönetimi müessesesi kuruldu mu, kurucu, hak sahibi ve servet yöne-

⁴ Common Law olarak da bilinmektedir (Anonymous, 1986).

⁵ Vesayet eden ile vasi, vekil ile vekaleti veren, bir avukat ile müvekkili, bir ortağın diğer ortağı ile olan ilişkiler inanca dayalı ilişki türlerindedir (Anonymous, 2003). Anglo-Amerikan Hukuk Sisteminde inanca dayalı ilişkiler genellikle trust, vekalet, ahzu kabze, tazminat ve benzeri yasal alanlarda görülebilmektedir (Krikorian, 1989).

ticisi arasındaki ilişki, servet yönetimi varlıklarına dayalı gelişen temel ilişkiden ayrı olarak belirlenmektedir. Ayrıca, servet yöneticisi ile hak sahibi servet yönetimi varlıkları üzerinde birlikte hak sahibi olmaktadır (Danon, 2004/a).

Tüm bunların ötesinde, servet yönetimi bir şirket değildir, dolayısıyla, tüzel bir kişiliği de bulunmamaktadır. O nedenle de, kamu kurumlarından herhangi bir başvuru koşuluna tabi olmaksızın ve herhangi resmi bir şekli şarta bağlı olmaksızın servet yönetimi kurulabilmektedir. Çünkü, servet yönetimi hukuki tüzel bir kişiliğe haiz kurum olmadığından kurumlar vergisine de tabi olmamaktadır. Servet yöneticileri ise, kazanç sahibi olarak, doğrudan vergilendirilebilen hak sahiplerine yaratılan değerleri aktaran rodedir (pass-through entity). Son olarak, servet yönetiminin hukuki tüzel kişiliğinin olmaması nedeniyle de servet yönetimi varlıkları sermaye, servet yöneticileri de onların vekilleri şeklinde de adledilemezler (Hayton, 2000).

Diğer bir husus ise, bir servet yönetimi müessesesi; anlaşma (agreement), vasiyet (will), velayet (deed) veya mahkeme kararı (decree) ile kurulabilir (Anonymous, 2003). Zaman içinde, servet yönetimi müessesesi gelişme göstererek, servet yönetimi şirketleri, bankaların servet yönetimi bölümleri, yatırım fonları, para piyasası fonları, hedge fonlar ve kazanç amaçlı servet yönetimi (business trusts)⁶ yoluyla, gelir getiren bazı girişimler veya varlık yönetimine dönüşmüştür (Krikorian, 1989).

3. Servet Yönetimi Hizmetleri Endüstrisi

Protatip modern servet yöneticisi, işi servet yönetimi anlaşmalarına taraf olmak ve onların sorumluluğunu taşımak olan ücretli

⁶ Özellikle Japonya' da çok yaygındır. Kanada uygulaması ise vergi kolaylıkları nedeniyle rağbet görmüştür. Ancak yakın gelecekte, vergi kolaylığının ortadan kaldırılması öngörülmektedir. "Business Trust" iş modelinde, şirketlerin varlıklarından bir kısmı toplam aktiften çıkartılarak şirket bilançosu dışında kendi başına işleyen bir yapıya büründürülmektedir. Örnek vermek gerekirse, tüm Türkiye' de faaliyet gösteren bir restoran zinciri, en karlı birimi olan İstanbul Taksim' deki şubesini bu şekilde "Business Trust" haline getirilebilir ve bu sayede şirketin kendi başına ulaşabileceği kredi, halka açılma ve benzeri finansal imkanlara, İstanbul Taksim şubesinin daha uygun koşullarda erişiminin yolunu açabilir.

profesyoneldir. Servet yöneticileri, güvene dayalı idare, yasal düzenlemeler, vergileme, muhasebe ve yatırım yönetimi konularındaki uzmanlıklarına dayanarak faaliyet göstermektedirler (Langbein, 1995). Örneğin, A.B.D.'nde, bir kuruluşun servet yönetimi işiyle yapma izni, servet yönetimi şirketleri, eyalet bankaları ve ulusal bankalar gibi kuruluşların kanunlar dahilinde servet yönetimi konusunda, kurumsal servet yöneticiliği yapmalarını olanaklı kılmaktadır (Anonymous, 2003).

Servet yönetimi hizmetleri bölümü, finans kurumlarının zengin müşterileri için komple finans hizmeti (full service) sağlamalarına yardımcı olmaktadır (Britt, 1997). Öte yandan, yatırım hizmetleri ve servet yönetimi hizmetlerinin her ikisini de sunan bir banka için, bu iki iş dalını nasıl entegre edeceğine dair net bir cevap da bulunmamaktadır. Servet yönetimi ve yatırım hizmetlerinin idaresini birleştirmek ise, işe başlamak için iyi bir nokta olabilmektedir (Kehrer, 1998).

Ayrıca, küçük çaplı servet yönetimleri tek tek karlı olamayabilmektedir. Bu nedenle de, birçok bireysel servet yönetiminin tek bir çatı altında büyük bir fon olarak idare edildiği fonlar (commingled fund) da oluşturulabilmektedir. Bu fonlara katılım ise çeşitli türlerdeki katılım belgeleri sayesinde temsil edilebilmektedir (Clifford, 1970). Değişik servet yönetimi hesaplarının işletilmesi için, bir banka veya servet yönetimi şirketi birçok fonu bir havuzda toplayabilir ve kolektif yatırım fonları aracılığıyla da bunları işletebilir. Kolektif yatırım fonlarının yanısıra, bankalar veya servet yönetimi şirketleri, gerektiğinde, diğer bankalar ve servet yönetimi şirketleri tarafından oluşturulan ve kuralları devletçe düzenlenen (Comptroller of the Currency⁷) ortak fonları ve bunların tahvillerini de bünyesinde barındırabilmektedir (Anonymous, 2003).

Servet yönetimi hizmetlerinin idari taraflarına bakıldığında ise, bir servet yönetimi bölümü, servet yöneticisi, veli, vekil, alıcı, idareci,

---

⁷ Ulusal Bankaların servet yönetimi birimleri, yerel kuralları yanısıra, Düzenleme 9 (12 U.S.C. 92a and Regulation 9) diye bilinen şartları karşılamak zorundadırlar. A.B.D.'nde servet yöneticiliğine dair ilkeleri, Türkiye' deki Kambiyo Genel Müdürlüğü' nün denki denilebilecek Para Kontrol Bürosu' nun Düzenleme 9 diye bilinen düzenleme içerisinde yer almaktadır.

vasi ve gardiyan olarak birçok güvenilen (inanılan) olarak rol almaktadır (Throne, 1997). Servet yönetimi hizmetleri bölümü tarafından hizmet verilen ortak alanlar ise, yatırım hizmetleri, gayrimenkul yönetimi, iş idaresi, bağış işleri, vasiyet işlemleri, hayır işleri, fatura ödeme hizmetleridir (Anonymous, 2002/c). Servet yönetimi kurumları da, yasal hakları gereği, komisyon ve/veya hizmet ücreti tahakkuk ettirmektedirler (Anonymous, 2003).

Servet yönetimi hesaplarından (trust accounts) sorumlu olan servet yöneticileri aynı zamanda, servet yönetimi idarecisi (trust administrator) olarak da adlandırılmaktadır. Yatırım kararları da, servet yöneticileri tarafından verilmektedir. Servet yönetimi hizmetleri bölümü de servet yönetimi hesaplarında yer alan yatırım talimatları çerçevesinde bu kararları hayata geçirmekle uğraşmaktadırlar. Ayrıca, servet yöneticileri, danışmanlar yardımıyla, servet yönetimi hesaplarının idaresini yürütmektedirler (Anonymous, 2003).

Diğer yandan, servet yöneticiliği, sadece hak sahiplerinin çıkarlarına ve kurucularına karşı saydamlığı gerektirmektedir (Flynn, 2006). Başlıca hukuki sorunlar ise, güvene dayalı hukuki işlerin gereksinimleri olarak gözükmemektedir. Yasal konulara ilave olarak, servet yönetimi müessesesinin taraflarının çıkarlarını ilgilendiren kişisel gizlilik problemleri olabilmektedir. Alacaklılar, eşler ve mirasçılar gibi servet yönetimi işlemlerinden etkilenen gruplar da çeşitli anlaşmazlıklara ve uyuşmazlıklara neden olabilmektedir. Bu nedenle, servet yöneticilerinin sorumlulukları, inançlı mülkiyet esaslı, hak sahiplerinin çıkarlarını en iyi hizmet edecek şekilde varlıkların yönetilmesi üzerine kuruludur.

Servet yönetimi hak sahiplerinin çıkarlarının korunmasına yönelik A.B.D.'nde ulusal bankaların servet yönetimi bölümleri, yerel mevzuatın gereksinimlerinin yanısıra 12 U.S.C. 92a and Regulation 9 olarak bilinen federal düzenlemenin şartlarını da yerine getirmek zorundadırlar (Anonymous, 1968). Bu düzenleme, "Office of the Comptroller of the Currency's (OCC)" (Para Kontrol Bürosu) tarafından servet yönetimi ilkelerini belirlenmektedir. En önemli ilke ise, "Çin Seddi" ("Chinese Wall") ilkesidir. "Çin Seddi" kuralı, bankaların servet yönetimi hizmetleri çerçevesinde halka açık olmayan maddi bilgilerin yasadışı kullanımını önlemek için çıkartılmıştır. An-

cak, bu kural, bankaların ticari hizmetleri ve servet yönetimi hizmetleri arasında mutlak bir bariyer oluşturmayı ise amaçlamamaktadır (Throne, 1998).

Özet olarak, servet yönetimi, bir takım eyalet ve federal düzeyde özel düzenlemeleri barındırmaktadır. Menkul kıymet hukuku, vergi hukuku, servet yönetimi hukuku, eyalet gözetim kuralları, eyalet bankacılık kuralları, federal bankacılık düzenlemeleri ve common law ilkelerini kapsayan birbiri içine geçmiş birçok katmanı içermektedir (Throne, 1998).

Servet yönetimlerinin kurucularının niyetlerinin hayata geçirilmesini teminen, kurumsal servet yöneticiliğinin pekçok olumlu yönleri de bulunmaktadır. Bunlardan ilki, kurumsal servet yöneticileri, yönetici olarak günlük iş hayatının içerisinde yer almaktadırlar. İkinci olarak, kurumsal servet yöneticileri, hastalık veya ölüm gibi nedenlere bağlı olarak devamlılık gösteremeyen bireysel servet yöneticilerine kıyasla daha fazla devamlılık göstermektedirler. Üçüncü husus ise, kurumsal servet yöneticileri, malvarlığı işlemlerinin muhasebe kayıtlarının tamamını bilgisayar ortamında tutabilmektedirler. Dördüncü husus ise, kurumsal servet yöneticileri, A.B.D.'nin tüm eyaletlerinde kamusal düzenlemeye tabidirler ve bireysel servet yöneticilerine göre daha yüksek seviye sorumluluklarla baş başadırlar. Mahkemeler de kurumsal servet yöneticilerini uzman yatırımcı olarak görmektedirler. Son olarak da, kurumsal servet yöneticileri, duyarlı denilebilecek birçok durumda daha faydalı olabilmektedirler (McEachern, 1989), çünkü sadakat ve özen sorumluluğunun yerine getirilmemesi güveni sarsabilmektedir. Bu durumda da, daha sıkı kamu gözetim ve denetimi, potansiyel müşteri şikayetleri, hukuk davaları ve itibar kayıpları ortaya çıkabilmektedir (Moore, 2000).

4. Sonuç

A.B.D.'nde finans endüstrisi, müşterilerine, geleneksel yatırım hizmetlerinin yanısıra, komisyon ve/veya hizmet bedeli karşılığında, yasal bir izne (trust authority) bağlı olarak faaliyet gösteren kurumsal servet yönetimi hizmetleri de vermektedir. Müşterileri ile uzun dönemli ilişki içerisine girebilmek için full servis finansal süpermarket

biçiminde hizmet vermek isteyen finansal kuruluşlar, müşteriye özel ve müşteri odaklı karakterinin yardımıyla servet yönetimi bölümlerinin operasyonları ile faaliyet alanlarını geliştirmeye çalışmaktadırlar.

Geleneksel finansal hizmetler, servet yönetimi hizmetlerinin aksine müşteri sadakatı doğurmayabilecek şekilde, tek tek işlemlere dayalı olarak anlık gerçekleşmektedir. Öte yandan, servet yönetimi hizmetleri ise, genelde, servetin değişik dönemlerde değişik sahipleri olarak birçok nesil tarafından çok uzun süreler devam ettirilen ilişki odaklı faaliyetlerdendir. Bu yüzden, *servet yönetimi hizmetleri, finans sektörüne sürekli ve istikrarlı hizmet gelirleri sağlamaktadır.*

Sadece finans kuruluşları için değil, servet yönetimi kurucuları, hak sahipleri ve bireysel servet yöneticileri için de, servet yönetimi müessesesi, özellikleri gereği, birçok olumlu sonuçlar doğurmaktadırlar. Kurucular, neredeyse sonsuz bir zaman dilimi için zenginliklerini yönetmenin zevkini çıkarmaktadırlar. Hak sahipleri ise, varlıklarının hukuken üzerlerinde olmalarının beraberinde gelebilecek alacaklıların takibine uğrayabilme gibi kimi dezavantajlara sahip olmaksızın servet yönetimi varlıklarının değer artışlarından ve gelirlerinden faydalanabilmektedirler. Günümüz modern finans dünyasında servet yöneticileri olarak servet yönetimi şirketleri ve bankaların servet yönetimi bölümleri de komisyon ve hizmet gelirlerine kavuşmaktadırlar.

Potansiyel olarak, bir başkasının maddi zenginliğini idare etme görevli servet yöneticilerinin, servet yönetimi değerlerini gerektiği gibi yönetmeme ihtimali de bulunmaktadır. İnançlı mülkiyet esasına bağlı olarak görev yapan servet yöneticileri, hak sahiplerinin çıkarlarını en iyi şekilde yerine getirecek şekilde hareket etmek zorundadırlar. Aksi takdirde, servet yöneticileri; müşteri şikayetleri, itibar kayıpları ve daha sıkı kamu gözetim ve denetimin yanısıra, ağır adli ve cezai yaptırımları olan güveni (inancı) kötüye kullanma (breach of fiduciary duty) suçlaması ile, karşı karşıya kalabilmektedir.

KAYNAKÇA

1. Anonymous, 1968, "Pointers on Starting a Trust Department" *Banking*; Feb 1968; pg.40.
2. Anonymous, 1986, "Fiduciary Glossary" *Trusts & Estates*; Dec 15, 1986; ABI/INFORM Global pg.22.
3. Anonymous, 2002/c, "Understanding Trust Services", *Teller Vision*, March 2002/c. Number 1295. pg.1.
4. Anonymous, 2003, "Fiduciary Glossary" *Trusts & Estates*; 2003; 141, 13; ABI/INFORM Global pg.14.
5. Britt Phil, 1997 "Building A Trust Department" *America's Community Banker*; Oct 1997, Vol. 6, Issue 10.
6. Clifford, Edward L. 1970, "Commingled Trust Funds" *Harvard Business Review* 1970 pg. 253.
7. Danon, Robert J., 2004/a, *Switzerland's direct and international taxation of private express trusts*, Westlaw.
8. Danon, Robert J. 2004/b, "Conflicts of Attribution of Income Involving Trust under the OECD Model Convention: The Possible Impact of the OECD Partnership Report" *Intertax*; Vol 32, Issue 5, pg.210.
9. Flynn, Patricia Clare, 2006, *Fiduciary Obligations: The Moral Responsibilities of Boards of Trustees and Directors*, Dissertation, Doctor of Philosophy in Philosophy, Georgetown University, Washington, DC, U.S.
10. Hayton, David., 2000, *Modern International Developments In Trust Law*, Kluwer Law International, The Hague.
11. Helmholtz Richard and Zimmermann Reinhard, 1999, *Trust and Treuhand in Historical Perspective*, Duncker & Humblot Berlin.
12. Kehrer, Kenneth, 1998, "Trusts vs. Brokerage" *ABA Bank Compliance*; Oct 1998 pg.95.
13. Krikorian, Betty Linn, 1989, *Fiduciary Standards in Pension and Trust Fund Management*, A study for Boston University School of Law, Boston, MA. Butterworth Legal Publishers.
14. Langbein, John H., 1995, "The contractarian basis of the law of trusts", *The Yale Law Journal*. Dec. 1995. Vol. 105, Iss. 3; pg. 625, 51 pgs.
15. McEachen, William D. *Trusts & Estates*; Apr 1989: 128, 4; ABI/INFORM Global.
16. Moore, Donald F, 2000, *Trusts & Estates*; May 2000; 139, 5; ABI/INFORM Global.
17. Throne, Donald B., Albright William r., Taylor, Philip R., 1997, *Procedural Prudence For Fiduciaries*.